

SLOBODA SAVJESTI — U ISTINI I LJUBAVI

*Dr. Franjo KUHARIĆ
nadbiskup zagrebački*

Draga braćo i sestre!

Obraćanje Sv. Pavla! »Savao sveudilj zadahnut prijetnjom i pokoljem prema učenicima Gospodnjim, pođe k velikom svećeniku, zaiska od njega pisma za sinagoge u Damasku, da sve koje nađe od ovoga Puta, muževe i žene, okovane dovede u Jeruzalem« (Dj 9,1—2).

»...Bijah revnitelj Božji kao što ste svi vi još danas. Ovaj Put sam na smrt progonio...« (Dj 22,3—4), govori sam Pavao. »Ta čuli ste za moje negdašnje ponašanje u židovstvu: preko svake sam mjere progonio i pustošio Crkvu Božju te sam u židovstvu, prerevno odan otačkim predajama, nadmašio mnoge vršnjake u svojem narodu« (Gal 1,13—14), dok se Onome koji ga pozva milošću svojom, svidjelo otkriti mu Sina svoga da ga navješćuje poganima (Dj 1,15).

»Zahvalan sam onome koji mi dade snagu — Kristu Isusu, Gospodinu našem — jer me smatrao vrijednim povjerenja, kad u službu postavi mene koji prije bijah hulitelj, progonitelj i nasilnik, Ali, pomilovan sam, jer sam to u neznanju učinio, još u nevjeri« (1 Tim 1,12—13).

Pavao je progonio Isusa Krista svom snagom svoje savjesti. On je bio sav u svojoj misli, i sav u svom djelu, i sav u svojoj mržnji, i sav u svojoj ljubavi. To je bio čovjek totaliteta. Pavao je bio sav u svojoj savjesti. Smatrao je da je Isus Krist raspeti, za kojeg njegovi učenici svjedoče da je uskrsnuo, velika prevara nade Izraela. On je u sebi nosio očekivanje drugačijeg Mesije; u njemu je živjela drugačija nada o budućnosti i sudbini izraelskog naroda. On je bio sav u svojoj težnji da se ostvari kraljevstvo kako ga je on shvaćao i očekivao. Puninom svoga uvjerenja, a to znači i puninom svoje savjesti, suprotstavio se Isusu Kristu jer je smatrao da je to laž. U mraku je hodao; u nevjeri je hodao; u neznanju je to činio, sam to priznaje. I onda je zahvalan što se u njemu dogodio zahvat milosti, zahvat ljubavi.

Isus Krist je ljubio tog svog radikalnog progonitelja i želio ga je osvojiti za sebe. Susret kod Damaska je događaj milosti, silazak Duha Svetoga u savjest, a to znači u središte bića, u najdublju dubinu bića. Tu se Savao susreo s Duhom Svetim kad se susreo s Isusom koji mu je progovorio: »Savle, Savle, zašto me progoniš?« (Dj, 9,4). U njemu je milost rasvijetlila i raspršila svu tamu; milost ga je promijenila; on se obratio. I kao što je bio prije totalitetom svoga bića progonitelj, tako će sada totalitetom svoga bića biti apostol; sav opredijeljen za Isusa Krista; sav darovan Isusu Kristu; sav prožet neugasivom

ljubaviju prema Isusu Kristu i njegovoj Crkvi. Uveden je u misterij Kristov Duhom Svetim. »U tvojoj ću svjetlosti svjetlost vidjeti«, kaže psalmista. »Čista je zapovijed Gospodnja, oči prosvjetljuje« (Ps 19,9).

Pavlovo obraćenje jest njegovo oslobođenje; nastaje potpuna novost čovjeka, novi čovjek.

Sloboda je sposobnost čovjeka sebe prihvatiti iz ruke Božje, iz misli Božje. Duh Sveti otkriva čovjeku u njegovoj savjesti i u njegovoj misli pravu istinu o čovjeku. Čovjek je najsavršeniji kad izvrši Božji nacrt sa svojim životom, kad ostvari svoje biće po Božjoj zamisli. On ide tada najsigurnijim putem prema konačnom cilju; njegovo je već vrijeme prožeto tim ciljem.

Kad se govori o slobodi, treba se čuvati dvoznačnosti. A baš pojam slobode i pojam savjesti mogu biti veoma dvoznačni. Čuli smo danas da se može govoriti o pseudosavjesti.

Sloboda savjesti može biti ograničena izvana. To su nasilja koja se događaju u suvremenoj civilizaciji protiv savjesti čovjeka kad mu se nasiljem spriječava put do istine; kad se otežava ili zabranjuje ispovijedanje njegove vjere, njegovog unutarnjeg uvjerenja i njegovog savezništva s Bogom. To su nasilja savjesti izvana. Mi smo svjedoci takvih nasilja savjesti u ovom dvadesetom stoljeću. Čuju se krikovi ljudi koji već ne mogu podnositi to nasilje nad savješću čovjeka, nad tim unutarnjim bićem čovjeka. Čuju se glasovi koji viču za ljudskim pravima; viču za slobodom čovjeka i za slobodom savjesti; viču za Bogom.

Nasilje nad savješću može se dogoditi i u nama samima. Suvremena civilizacija pokušava proglasiti čovjeka apsolutnom normom dobra i zla, svojim izvorom i ciljem. Isključuje iz savjesti i svijesti čovjeka Transcendenciju. Kada se ukloni Bog iz savjesti, kada ljudsko »ja« postane apsolutno, tada se otvaraju opasnosti koje ugrožavaju samo biće čovjeka i egzistenciju čovječanstva.

Iskustvo dvadesetog stoljeća pokazuje i dokazuje do kakvih se ponora zla, nasilja i krvi spušta čovjek kad sebe proglasi apsolutnom normom dobra i zla. Tom shvaćanju otvarao je put i Nietzsche, veliki propovjednik neovisnosti čovjeka od svakog transcendentnog principa. Njegov prometejski čovjek, njegov Nadčovjek ne pokazuje nikakvih granica svome ja; on smatra savjest iluzijom. Takva je filozofija odgovjila diktature dvadesetog stoljeća i plaćena je desecima milijuna ljudskih života.

Na koga apelirati, čime zaklinjati silnike da se smiluju ljudima ako im ništa nije sveto?

Suvremena civilizacija, baš zbog toga jer je odbacila apsolutni princip kao mjerilo dobra i zla, — a taj je princip upisan stvaranjem u biće, u dušu čovjeka, u svako zlom neizopačeno srce, — puna je protuslovlja i licemjerja.

Stoga nam je potrebno opet unutarnje oslobođenje savjesti, da je mi ne zarobimo svojim vlastitim egoizmom; da je ne poistovjetimo s onim što kaže Sv. Ivan: s požudom tijela, s požudom očiju i s ohološću života (1 Iv 2,16). Ta najdublja dubina čovjeka znači otvorenost prema Bogu kao ljubavi koja pobožanstvenjuje, preobražava i oslobađa. To je događanje Duha Svetoga u savjesti. Duh Sveti je potrebno svjetlo savjesti da bi se događao čovjek u što većoj potpunosti, što više čovjek. Čovjek bez savjesti uvijek je nečovjek. Zato Isus govori: »Ako me ljubite, zapovijedi ćete moje čuvati...« (Iv 14,16). Za kršćanina je u dubini pitanja savjesti pitanje vjere i pitanje ljubavi, i to ljubavi koja prihvaća Isusa Krista, Bogočovjeka kao normu svoje savjesti. Isus Krist i Evanđelje, jesu najjasnije svjetlo naše savjesti. Ali mi moramo tom svjetlu učiniti prostora u svojoj duši, ne smijemo ga gasiti.

U stavu molitve i poniznosti molimo dolazak Duha Svetoga. U Njemu se može razumjeti ono što se ne može razumjeti ljudskom mudrošću. Ako sv.

Pavao kaže da nitko ne može reći Isus Krist osim u Duhu Svetomu, možemo mirne duše reći da nitko ne može reći ni čovjek osim u Duhu Svetom. Otajstvo čovjeka, njegovo bivstvo, smisao njegove egzistencije možemo zaista shvatiti samo u Duhu Svetom. Ako dakle u Duhu Svetom shvatimo čovjeka i svoje vlastito biće, onda ćemo donekle razumjeti i što znači savjest.

Isus Krist je savjest kršćanina, savjest vjernika, savjest svećenika Božjega. (Sv. Pavao nam poručuje u poslanici Korinćanima: »A ovo je naša slava: svjedočanstvo naše savjesti da smo u svijetu živjeli — osobito prema vama — u svetosti i iskrenosti Božjoj, ne u mudrosti tjelesnoj, nego u Božjoj milosti« (2 Kor 1,12).

Iz te Duhom Svetim rasvijetljene savjesti rastu sveci, pravednici, mučenici. Oni koji su branili slobodu svoje savjesti dajući život, ostvarili su najveću slobodu svoje savjesti jer su ostvarili najveći čin svoje ljubavi.

Svjetlo savjesti je Istina! Zakon savjesti je Ljubav!